

# Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnieku savienības, Latvijas Zinātnes padomes un Latvijas Zinātņu akadēmijas laikraksts

13 (76)

1994. gada jūlijs

## BALTIJAS VALSTU ZINĀTŅU AKADĒMIJU VADĪTĀJU APSPIEDE VIĻŅĀ

1994. gada 17. jūnijā Viļņā notika tradicionālā ikgadējā Igaunijas, Latvijas un Lietuvas zinātņu akadēmiju vadītāju apspriede. Šī apspriede bija jau sestā pēc skaita. Iepriekšējās bija notikušas Tallinā (1990. g. jūnijs), Rīgā (1990. g. novembris), Viļņā (1991. g. novembris), Tallinā (1992. g. decembris), Rīgā (1993. g. septembris). Ja 1990.—91. gadā oficiāli un neoficiāli daudz tika runāts par attiecībām ar PSRS zinātnes organizatoriskajām struktūrām, tad nākamajās apspriedēs par pārrunu galveno tematu kļuvis kopīgas aktivitātes starptautiskajās zinātniskajās organizācijās, iespējas izdot kopīgus zinātniskus žurnālus, organizēt kopīgas zinātniskas programmas un, protams, zinātnes smagais stāvoklis.

Viļņas apspriedes oficiālajā dienas kārtībā bija 3 jautājumi: 1) zinātniskie grādi un nosaukumi; augstākās izglītības un zinātnes integrācija; 2) zinātnes pārvalde un finansēšana; 3) Baltijas valstu zinātņu akadēmiju aktuālās problēmas.

Par tradīciju ir kļuvis uz katru šādu apspriedi sagatavot īsu statistiku. Tā tas bija arī šoreiz. Latvijas statistikā dati par zinātnieku skaitu ir doti, pārrēķinot nodarbinātību uz pilnām zinātniskā darba slodzēm, kā tas ir pieņemts Rietumos, tāpēc tabulā ir dota attiecīga piezīme. Darba grupā, kas akadēmiķa J. Stradiņa vadībā pārtraukumā strādāja pie komunikē projekta,

neliela diskusija izvērtās par to, kā labāk raksturot valsts ieguldījumu zinātnes attīstībā: ar budžeta % vai ar zinātnei novirzītā iekšzemes kopprodukta %. Secinājums bija tāds, ka valsts lomu visprecīzāk tomēr raksturo iekšzemes kopprodukta (GDP) % un tieši šo rādītāju lieto visā pasaulē; GDP % ietver sevī kā valsts budžeta līdzekļus, tā arī firmu ieguldījumus zinātnes attīstībai (kas savukārt rodas, pateicoties nodokļu atvieglojumu politikai) utt. Igaunijas delegācija bija sagatavojusi izvilcumu no attiecīgās UNESCO statistikas un mēs to šeit pārpublicējam. 1992. gada dati par GDP % zinātnei Baltijas valstīs ir šādi (skat. Zinātnes Vēstnesis, 1993., Nr. 1., janvāris): Igaunija — 0,6; Latvija — 0,3; Lietuva — 0,35. 1990. gadā GDP % zinātnei Latvijā bija 1,6. Pārejas periodā Austrum- un Centrālās Eiropas valstīs GDP % zinātnei ir krities visās šajās valstīs, bet ne tik daudz kā Baltijā: piemēram, Ungārijā 1989. gadā tas bija 2,4%, bet 1992. gadā 1% (skat. EASST Newsletter, 1994, vol. 13, p. 24).

No komunikē redzams, ka apspriedē izkristalizējās doma par Baltijas Zinātņu akadēmijas dibināšanu, kas veicinātu mūsu valstu zinātnieku sadarbību. Pirmo reizi šo ideju izvirzīja akadēmiķis J. Stradiņš 1991. gadā, un arī Viļņā. Toreiz attieksme pret to bija atturīgāka.

J. Kristapsons

Baltijas valstu zinātne. Daži rādītāji

Rādītājs	Igaunija	Latvija	Lietuva
Zinātnieku skaits valstī (tūkst.)	4,8	4,0*	8,7
Personālās akadēmijas			
locekļu kopskaits	59	227	130
īstie locekļi	53	72	39
korespondētāji/locekļi		54	57
locekļi-eksperti			32
goda locekļi		43	
ārzemju locekļi	6	58	2
Pētnieciskie institūti	68	50	53
Augstskolas,	22	20	15
t. sk. universitātes	6	5	6
Zinātniskās institūcijas ar tiesībām piešķirt habilitētā doktora grādu (Igaunijā — Dr.)	6	19	33
Valsts budžeta daļa zinātnei (%)	2,0	1,3	1,5

\* Bez pedagoģiskā personāla

Pasaules zinātne (UNESCO, 1993)

Valsts vai reģions	% GDP	Pētnieki (zinātnieki un inženieri) uz 1000 iedzīvotājiem
Japāna	3,1	4,7
ASV	2,8	3,8
Eiropas Brīvā Tirdzniecības Asociācija	2,2	2,2
Eiropas Kopiena	2,0	1,9
Centrālās un Austrumeiropas valstis	1,7	2,1
Izraēla	1,7	4,4
Koreja, Malaizija, Honkonga, Singapūra, Taivāna	1,6	1,0
Kanāda	1,4	2,3
Austrālija	1,2	2,3
Ķīna	0,8	0,4
Indija	0,8	0,1
Latīņamerika	0,4	0,5
Vidējie un Tuvie Austrumi	0,4	0,1
Ziemeļāfrika	0,3	0,3
Centrālā Āfrika	0,3	0,1

## IGAUNIJAS, LATVIJAS UN LIETUVAS ZINĀTŅU AKADĒMIJU VADĪTĀJU APSPIEDES KOMUNIKĒ

1994. gada 17. jūnijā Viļņā notika tradicionālā ikgadējā Igaunijas, Latvijas un Lietuvas Zinātņu akadēmiju vadītāju apspriede, kurā puses apmainījās ar informāciju par zinātnes stāvokli savās valstīs, apsprieda aktuālus zinātnes organizācijas jautājumus un turpmāko kopīgo rīcību zinātnes rezultativitātes un prestiža paaugstināšanai Baltijas valstīs.

Laikā kopš pēdējās akadēmiju vadītāju tikšanās Rīgā turpinājušās Baltijas valstu zinātnes organizatoriskās struktūras izmaiņas.

Apspriede izskatīja jautājumu par pāreju uz jaunām zinātnisko grādu un nosaukumu sistēmām Baltijas valstīs.

Notiek pakāpeniska zinātnes un augstākās izglītības integrācija, pie kam apspriede uzskata, ka tā nedrīkst būt formāla un tikt forsēta.

Apspriede konstatē, ka, neskatoties uz vairākkārtīgiem zinātņu akadēmiju iesniegumiem par zinātnes smago stāvokli savu valstu valdībām un parlamentiem, Baltijas valstu zinātniskā potenciāla sagraušana turpinās. Šī procesa galvenais cēlonis ir acīmredzamais zinātnes nepietiekamais finansējums (0,3—0,4% no iekšzemes kopprodukta, kas atbilst Āfrikas mazattīstīto valstu līmenim).

Apspriede vēlreiz aicina Igaunijas, Latvijas un Lietuvas parlamentus un valdības nepieļaut tālākus destruktīvus procesus un nekavējoši veikt pasākumus zinātniskā potenciāla saglabāšanai, vispirmām kārtām paaugstinot asignējumus zinātnei līdz 1—1,5% no iekšzemes kopprodukta.

Apspriede griežas pie Baltijas valstu valdībām ar priekšlikumu nodrošināt sociālās garantijas Baltijas izcilākajiem zinātniekiem — akadēmiju locekļiem un emeritprofesoriem (papildu pabalstus pie pensijām, iespējas turpināt zinātniskās pētniecības darbu pēc pensijas vecuma sasniegšanas), paredzot tās valstu likumdošanā vai valdību aktos.

Apspriede rekomendē līdz 1995. gada sākumam izstrādāt Baltijas zinātņu akadēmijas (Academia Scientiarum Baltica) dibināšanas projektu, t. sk. izveidošanas, sastāva un funkciju principus, pēc kura apspriešanas un pieņemšanas Igaunijas, Latvijas un Lietuvas Zinātņu akadēmijās triju akadēmiju savstarpēji saskaņoto un pieņemto lēmumu iesniegt Baltijas Ministru Padomes apstiprināšanai. Baltijas Zinātņu akadēmijas funkcijās varētu ietvert Baltijas Ministru Padomes budžeta finansētu, trijām Baltijas valstīm svarīgu, kopīgu zinātnisku darbu programmu un projektu izstrādi, kopīgu žurnālu un darbu izdošanu un konferenču organizēšanu.

Apspriede atzīmē triju zinātņu akadēmiju izdevējdarbības koordinācijas un sadarbības uzlabošanu, tomēr jaunu kopīgu žurnālu izdošana kavējas.

Vēlams novērst dažādību zinātnes statistikā un pāriet tajā uz Eiropas standartiem.

Apspriedes dalībnieki uzskata par nepieciešamu nekavējoties uzsākt Baltijas enerģētiskās sistēmas izveidošanas programmas zinātniskās daļas izstrādi un ierosina Baltijas Ministru Padomei to finansēt. Apspriedes dalībnieki uzskata, ka ar tādiem pašiem nosacījumiem organizējama Baltijas jūras problēmu kompleksās programmas izstrāde.

(Turpinājums 2. lpp.)

# IZRAKSTS NO LZA SENĀTA PROTOKOLA

Noklausījis FTZN nodaļas priekšsēdētāja J. Ekmaņa, KBZN nodaļas priekšsēdētāja M. Līdaka un HSNZ priekšsēdētāja V. Hausmaņa ziņojumus par LZA balvu ekspertu komisiju vēlēšanu rezultātiem,

LZA Senāts nolēmj:

1. Apstiprināt LZA Fridriha Candra balvas ekspertu komisijas 1994. gada 15. jūnija lēmumu par Fridriha Candra balvas piešķiršanu Agrim GAILĪTIM par zinātnisko darbu kopumu «Homogēns MHD dinamo».

2. Apstiprināt LZA Heinricha Skujas balvas ekspertu komisijas 1994. gada 13. jūnija lēmumu par Heinricha Skujas balvas piešķiršanu

Maijai SELGAI par zinātnisko darbu kopumu «Augu adaptācijas un morfoģenēzes koordinācijas ultrastrukturālie mehānismi».

3. Apstiprināt LZA Paula Stradiņa balvas ekspertu komisijas 1994. gada 15. jūnija lēmumu par Paula Stradiņa balvas piešķiršanu Kristapam KEGGI par pētījumiem «Priekšējā pieeja totālai gūžas locītavas atvietošanai: ķirurģiskā tehnika un klīniskie rezultāti».

4. Apstiprināt LZA Kārļa Baloža balvas ekspertu komisijas 1994. gada 6. maija lēmumu par Kārļa Baloža balvas piešķiršanu Nikolajam BALABKINAM par darbu ciklu tautsaimniecības zinātnē.

5. Naudu izmaksāt no LZA līdzekļiem.

## PRIEKŠLIKUMI PAR LATVIJAS ZINĀTNES PADOMES STRUKTŪRU UN DARBĪBAS PRINCIPIEM

LZP zinātnes attīstības un finansēšanas darba grupa, analizējot pašreizējās LZP un tās ekspertu komisiju darbību un lomu Latvijas zinātnes politikas izstrādē un realizācijā, zinātnisko projektu un objektu finansēšanā, ierosina pārskatīt LZP struktūru, izveidošanas mehānismu un darbības praksi, ievērojot sekojošus pamatprincipus:

1. LZP jāpārņem iniciatīva Latvijas zinātnes politikas izstrādē un aktīvi jā piedalās tās realizācijā, sadarbojoties kā ar valsts pārvaldes institūcijām, it īpaši ar Izglītības un zinātnes ministriju, tā ar Latvijas zinātniskajām iestādēm un organizācijām. LZP jāformulē LR zinātniskā, tehniskā un sociālā progresa prioritātes.

2. LZP, būdama valsts apstiprināta un zinātnieku izveidota kompetenta institūcija, strādā pēc regulāras un reglamentētas darbības principiem. Tai pilnā mērā jāapzinās atbildība par savu darbību valsts un zinātnieku priekšā. LZP locekļiem jābūt daļēji atbrīvotiem no citiem pienākumiem un jāsaņem noteikts atalgojums, tās priekšsēdētājam jābūt ar Valsts zinātnes ministra tiesībām.

3. Skaidri jānosaka pienākumu un tiesību sadale starp LZP, Izglītības un zinātnes ministriju (Zinātnes un augstākās izglītības departamentu) un citām valsts pārvaldes institūcijām, kā arī darbības koordinācija to starpā.

4. LZP jāizstrādā Latvijas zinātnes un augstākās izglītības integrācijas principi, zinātnisko iestāžu un augstskolu sadarbības formas un jā piedalās to realizācijā.

LZP jāizvērtē Latvijas zinātnes potenciāls, tā izmantošanas iespējas valsts tehniskā un sociālā progresa nodrošināšanā un ar savu darbību jāsekmē attiecīgu pasākumu īstenošana.

5. LZP jāizveido augstas profesionālās kompetences zinātniskās ekspertīzes sistēma un jānodrošina tās darbība maksimālas objektivitātes apstākļos. Jāizstrādā LZP ekspertu kvalitātes kritēriji un jānodrošina to ieviešana ekspertu izvēlē un zinātniskuma principu prioritāte viņu darbībā.

6. Jāanalizē zinātnes virzienu strukturālās izmaiņas un jāsekmē zinātnes pārstūvēšanas atbilstoši reālam zinātniskajam potenciālam un objektivām Latvijas vajadzībām. Jāreformē daudzskaitliskās un tematiski sadrumstlotās LZP ekspertu komisijas, novēršot to sastāva nemainību un resorisma iezīmes. Jāsekmē starpnozaru sadarbība un mobilitātes iespējas ekspertu komisiju sastāvā un profilā, operatīvi un kvalificēti reaģējot uz pētījumu virzienu un apakšnozaru akcentu maiņām. Jānodrošina ikgadējas iespējas jauniem zinātniskiem projektiem saņemt LZP atbalstu.

7. Jāizstrādā zinātnes un tehnoloģisko pētījumu Valsts programmu projekti Latvijai īpaši svarīgu nozaru attīstībai, jāizvērtē valsts pārvaldes institūciju un citu iestāžu iesniegtie projekti Latvijas tehniskā un sociālā progresa nodrošināšanai. Jāanalizē valsts zinātnisko iestāžu darbība un jāizstrādā priekšlikumi zinātnisko iestāžu bāzes finansējuma piešķiršanai, Nacionālo zinātnisko centru izveidošanai, kā arī jāapsver atsevišķu zinātnisko iestāžu finansēšanas lietderība no Valsts zinātnes budžeta.

Vadoties no šiem pamatprincipiem, LZP Komisija izstrādāja sekojošu «LZP struktūras un darbības koncepciju» un aicinām zinātniekus izteikt savus viedokļus. Mēs ceram, ka jūs ierosinājumi un kritiskas piezīmes palīdzēs LZP un Valsts pārvaldes institūcijām pieņemt reālu un saprātīgu koncepcijas variantu, kas kļūtu par pamatu LZP Nolikuma izstrādāšanai un attiecīgu labojumu izdarīšanai Likumā par zinātnisko darbību.

### LATVIJAS ZINĀTNES PADOMES STRUKTŪRA UN DARBĪBAS KONCEPCIJA

Latvijas Zinātnes Padome (LZP) ir zinātnes un pētījumu politikas izstrādes un vadības institūcija, kurai LR Valdība ir uzdevusi noteiktas funkcijas.

#### LZP uzdevumi ir:

- 1) apkopot un definēt zinātnes un pētījumu prioritātes, izstrādāt priekšlikumus valsts politikai zinātnē;
- 2) programmatisku dokumentu izstrādāšana augstākās izglītības, zinātnes un pētījumu sabalansētai attīstībai;
- 3) zinātnes un pētījumu finansēšanai paredzētā valsts budžeta projekta sagatavošana, finansu līdzekļu sadales principu noteikšana;
- 4) zinātnes un pētījumu finansēšanai atvēlēto valsts budžeta līdzekļu sadale pa LZP nozaru padomēm, šo līdzekļu izlietošanas pārraudzība;
- 5) centralizēto budžeta līdzekļu sadale, lēmuma par

valsts zinātnisko iestāžu bāzes finansēšanu pieņemšana kopā ar LR Izglītības un zinātnes ministriju;

6) valsts finansēto pētījumu rezultātu zinātniska izvērtēšana un apkopošana, nodrošinot rezultātu pieejamību;

7) valsts politikas zinātnē pārstāvniecība starptautiskajā sadarbībā;

8) promocijas un habilitācijas darba kārtības noteikšana un kontrole;

9) sadarbība ar LZP nozaru padomēm, to darbības pamatvirzienu noteikšana un kontrole;

10) LZP darbības atklātuma nodrošināšana, informācijas sagatavošana un regulāra publicēšana.

#### LZP savā darbībā balstās uz 6 nozaru padomēm:

1. Eksakto dabaszinātņu padome,
2. Inženierzinātņu padome,
3. Medicīnas un bioloģijas zinātņu padome,
4. Lauksaimniecības un meža zinātņu padome,
5. Humanitāro un sociālo zinātņu padome,
6. Jaunās tehnoloģijas un inovāciju padome.

#### Nozaru padomju uzdevumi ir:

1) vērtējums un priekšlikumu izstrāde par nozaru sfāvokli un attīstības perspektīvām;

2) finansu līdzekļu sadale pa apakšnozarēm, virzieniem un pētnieciskajiem projektiem;

3) finansu līdzekļu piešķiršana stipendijām, zinātnes un izglītības integrācijas projektiem un citiem zinātnes attīstības mērķiem;

4) projektu izstrāde par valsts zinātnisko iestāžu bāzes finansēšanu;

5) izdalīto finansu līdzekļu izlietošanas pārraudzība. Katra nozaru padome izveido projektu ekspertīzei nepieciešamās ekspertu komisijas vai uz laiku darbojošās ekspertu grupas, kā arī apvienotas starpnozaru ekspertu komisijas. Komisijas sastāvu veido attiecīgi speciālisti no apstiprināto LZP ekspertu saraksta.

Jaunās tehnoloģijas un inovāciju padomes uzdevums ir izvērtēt praktiski orientētus pētnieciskus un eksperimentālas ražošanas projektus, kuru realizācijā un finansēšanā ņem dalību kā valsts zinātniskas iestādes, tā saimnieciskās darbības uzņēmumi. Padome izstrādā rekomendācijas par šādiem projektiem un lemj par valsts budžeta finansējuma daļas piešķiršanu projektu realizācijai. Padomes sastāvā ieiet atbilstošas kvalifikācijas zinātnieki un tautsaimniecības speciālisti, un projektu izvērtēšanā ņem dalību arī citu nozaru padomju eksperti.

#### LZP un tās struktūrvienību izveidošana ir frīspakāpjū:

1. LZA, balstoties uz saviem speciālistiem un pieaicinātiem zinātniekiem, izstrādā zinātniskos kritērijus LZP ekspertiem katrā zinātnes nozarē, pēc kuriem zinātnieki var tikt apstiprināti par LZP ekspertiem. Zinātnieki personīgi iesaka par LZP ekspertu kandidātiem jebkurā no zinātņu nozarēm. Par kandidātu atbilstību pieņemtiem kritērijiem lemj LZP apstiprinātās habilitācijas padomes, pie kurām var brīvi vērsties jebkurš Latvijas zinātnieks. Kritērijiem atbilstošie zinātnieki kļūst par apstiprinātiem LZP ekspertiem attiecīgās nozarēs. Jāparedz kandidātu apelācijas iespēja pie LZA.

2. LZA izveido no habilitācijas padomju sastāva 6 nominācijas komisijas LZP nozaru padomju locekļu ievēlēšanai, izstrādā konkursa noteikumus un nosaka zinātnes virzienu pārstāvniecību katrā no nozaru padomēm. Katra nominācijas komisija no apstiprinātās LZP ekspertu saraksta ievēl nozares padomes locekļus (5—10 ekspertu). Katrs LZP eksperts var tikt ievēlēts tikai vienā no nozaru padomēm.

3. LZP sastāvu veido 6 nozaru padomju priekšsēdētāji un pa vienam vēlētam pārstāvim no LZA, Augstskolu rektoru padomes, Latvijas Zinātnieku savienības un LR Ministru kabineta. LZP ievēl priekšsēdētāju, kuru apstiprina LR Ministru prezidents un tiek pielīdzināts valsts ministra statusam. LZP priekšsēdētājs piedalās valdības sēdēs atbilstošu jautājumu izskatīšanai.

LZP nozaru padomju locekļus ievēl uz 3 gadiem, bet ne vairāk kā 2 reizes pēc kārtas. Ik pēc 3 gadiem jānotiek vismaz puse to personālsastāva. LZP locekļi ir algotas amatpersonas, LZP eksperti saņem atalgojumu pēc padarītā darba. LZP darbību nodrošina algots sekretariāts, bet nozaru padomēm — algots sekretārs. Savu pienākumu veikšanai LZP izveido Scientometrijas un citas darba grupas.

#### LZP zinātnes attīstības stratēģijas un finansēšanas darba grupa

(Turpinājums no 1. lpp.)

Apspriede apsvēc Baltijas asamblejas balvu nodibināšanu literatūrā, mākslā un zinātnē. Apspriede uzskata par lietderīgu, lai triju Baltijas valstu zinātnes pārstāvjus, kuri tiks deleģēti kopējā (Starptautiskajā) žūrijā Baltijas asamblejas balvai zinātnē, ieteiktu katra no trim zinātņu akadēmijām. Vēlams, lai pirmā šīs respektablās balvas piešķiršana notiktu jau 1995. gadā. Šajā sakarā apspriede vērsās pie Latvijas Ministru Padomes ar lūgumu paredzēt atbilstošu summu tās 1995. gada budžetā.

Zinātņu akadēmijas atbalsta Baltijas valstu sociāli ekonomisko, kultūras un zinātnes integrāciju un aicina pasaules un Eiropas zinātnisko sabiedrību īpaši atbalstīt projektus, kuri Baltija ņemta kā vienots kopums.

Zinātņu akadēmiju prezidentus pieņēma Lietuvas Republikas Seima Priekšsēdētājs Č. Jursens.

Igaunijas Zinātņu akadēmijas prezidents A. KERNĀ	Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents T. MILLERS	Lietuvas Zinātņu akadēmijas prezidents B. JUODKA
---	--	---

## 1995. GADA VALSTS BUDŽETA ZINĀTNEI ASIGNĒJUMU PAMATOJUMS

Valsts saimnieciskās krīzes apstākļos zinātnes kā intelektuālo vērtību radošas sfēras optimāla izmantošana ir sevišķi nozīmīga. 1994. gadā zinātnes finansēšana no valsts budžeta palielinājās, salīdzinot ar 1993. gadu, par 67%, lai gan kā nacionālā ienākuma daļa Latvijā tā ir 3—6 reizes mazāka nekā vidēji Eiropas valstīs. Līdz ar to turpinās augstākās kvalifikācijas zinātnieku masveida aizplūde uz ārzemēm un zinātnisko darbinieku novecošanas process.

Pašreizējā Latvijas tautsaimniecības pārstūvēšana ir jāveic, pamatojoties uz dziliem un vispusīgiem zinātniskiem pētījumiem, kas ir uzskāti jaunajā zinātnisko grantu un fergus orientēto pētījumu ciklā 1994. gadā. Jaunu intelektuālo un konkurētspējīgu produkciju izstrāde ir uzskāta Latvijas tehnoloģiskajā centrā. Aktīvizējoties zinātnieku piesaiste lieliem tautsaimniecības projektiem dabas resursu izmantošanā, enerģētiskā, jaunu materiālu izstrādē, produkcijas sertifikācijā, vides piesārņības kontrolē u. c.

Latvijas zemes bagātību pētīšana un izmantošanas iespēju pamatojums ļauj valstī attīstīt jaunas tautsaimniecības nozares un izstrādāt jaunu materiālu iegūšanas tehnoloģijas. Valstī ir labs potenciāls šūnu un gēnu inženierijā. Ekoloģijas pētījumi galvenokārt saistīti ar vides kvalitātes kontroles sistēmu pilnveidošanu un adaptāciju konkrētām valsts teritorijām kā sauszemes, tā arī iekšzemes ūdeņu un jūras ekosistēmās.

Sagatavoti priekšlikumi tautas atveseļošanas programmas izveidošanai, lai samazinātu iedzīvotāju priekšlaicīgu naves cēlonus un veicinātu vidējā mūža ilguma pagarināšanu. Latvijas zinātnieki šimtā aspektā veic nozīmīgus pētījumus ķīmijā, molekulārā bioloģijā, viroloģijā, demogrāfijā, uzturzinātnēs un dabas aizsardzībā.

1995. gada Latvijas valsts budžeta zinātnes finansēšanas daļai jāparedz nacionālo zinātnisko kadru prioritāru nostiprināšana un tālāka piesaiste Latvijas tautsaimniecības attīstībai, starptautiski atzītu fundamentālo un eksakto zinātņu attīstība, vietējo dabas resursu optimāla izmantošana, piesaistot modernās energotaupošās un ekoloģiski tīras tehnoloģijas, energoapgādes sistēmu attīstības optimizācija mainīgajos ekonomiskajos un ekoloģiskajos apstākļos, zinātnisko pamatojumu izstrādāšana lauksaimniecības un mežsaimniecības vietējo izejvielu efektīvai izmantošanai, jaunu augstāzīgu augu un dzīvnieku šķirņu veidošana, kas piemērotas vietējiem apstākļiem.

Prioritāri jāveicina pētījumi medicīnā zinātnē, it sevišķi virzienos, kas saistīti ar tautas veselības līmeņa paaugstināšanu.

Īpašs atbalsts nepieciešams nacionālajam humanitārajam zinātnēm, ņemot vērā apstākli, ka Latvija ir vienīgā vieta pasaulē, kur pēta latviešu valodu, literatūru, folkloru, mākslu, vēsturi, etnogrāfiju, arheoloģiju. Ir jānodrošina mūsu valodas, folkloras, arheoloģijas, etnogrāfijas materiālu vākšana un saglabāšana, pasargājot tos no iznīcības, nepieciešami līdzekļi unikālu, latviešu tautas kultūrai vitāli nozīmīgu plašu darbu izdošanai. Latvijas zinātnieki ir atbildīgi par šo nozaru pētniecību un tālāku attīstību, bez tām tauta var pazaudēt savu nacionālās identitātes apliecinājumu.

Izvērtējot 1994. gadā uzskātos grantus un ņemot vērā esošos inflācijas tempus zinātnes finansēšanai, 1995. gadā nepieciešami 9,13 miljoni latu, tai skaitā tiešai zinātniskās darbības finansēšanai (atbilstoši spēkā esošajai likumdošanai) 5,60 miljoni latu. Atbildību par šo līdzekļu lietderīgu izmantošanu zinātņu blokos (humanitārās un sociālās, dabas, inženierzinātnes, medicīnas un bioloģijas, lauksaimniecības un meža zinātnes) un tajos ietilpstošajās 14 zinātņu nozarēs uzņemas Latvijas Zinātnes padome.

Latvijas Zinātnes padomes priekšsēdētājs  
LZA īst. loc. P. ZVIDRIŅŠ

## LZA 1994. GADA VĒLĒŠANĀM PIETEIKTIE KANDIDĀTI

ISTENIE LOCEKĻI — 6 vakances

- KALVIŅŠ Ivars, dz. 1947. g.  
LZA kor. loc. (1992. g.), Dr. h. chem., prof.  
Izvirza Latvijas Organiskās sintēzes institūta  
Zinātniskā padome
- KRASTIŅŠ Jānis, dz. 1943. g.  
LZA kor. loc. (1992. g.), Dr. h. arch., prof.  
Izvirza Literatūras, folkloras un mākslas institūta  
Zinātniskā padome,  
LZA Īst. loc. P. Pumpēns
- KRASTIŅŠ Oļģerts, dz. 1931. g.  
LZA kor. loc. (1992. g.), Dr. h. oec.  
Izvirza Latvijas Statistikas institūta Zinātniskā  
padome
- RUDZĪTE Vera, dz. 1929. g.  
LZA kor. loc. (1993. g.), Dr. h. med., prof.  
Izvirza LR Kardioloģijas zinātniskās pētniecības  
institūta Zinātniskā padome,  
LZA Īst. loc. E. Gudriniece
- TORGĀNS Kalvis, dz. 1939. g.  
LZA kor. loc. (1992. g.), Dr. h. jur., prof.  
Izvirza LZA Īst. loc. J. Vēbers  
(LU Senāta atbalsts)
- VOLKOLAKOVŠ Jānis, dz. 1931. g.  
LZA kor. loc. (1992. g.), Dr. h. med., prof.  
Izvirzījis kandidatūru pats.

## KORESPONDĒTĀJLOCEKĻI

Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļa — 2 vakances

- Matemātika vai astronomija** — 1 vakance
- BALKLAVS-GRĪNHOFŠ Arturs, dz. 1933. g.  
Radioastrofizikas observatorijas direktors  
Dr. phys., profesors  
Izvirzījis RAO Zinātniskā padome
- RAITUMS Uldis, dz. 1940. g.  
LU Matemātikas un informātikas institūta laboratorijas  
vadītājs  
Dr. h. mat., profesors  
Izvirzījis LZA Īst. loc. R.-M. Freivalds
- Mašīnbūve (aparātūve)** — 1 vakance
- RUDZĪTIS Jānis, dz. 1938. g.  
RTU Aparātu būvniecības katedras vadītājs, Aparātu  
būves un ražošanas automatizācijas institūta direktors  
Dr. h. sc. ing., profesors  
Izvirzījis RTU Senāts
- SALENIEKS Narimants, dz. 1938. g.  
RTU katedras vadītājs, Drošuma centra zinātniskais  
vadītājs, Mašīnbūves kvalitātes institūta direktors  
Dr. h. sc. ing., profesors  
Izvirzījis RTU Senāts
- Ķīmijas un bioloģijas zinātņu nodaļa** — 2 vakances
- Ķīmija** — 1 vakance
- KAMPARS Valdis, dz. 1944. g.  
RTU Ķīmijas tehnoloģijas fakultātes dekāns  
Dr. h. chem., profesors  
Izvirzījis LZA Īst. loc. G. Duburs
- LIEPIŅŠ Edvards, dz. 1944. g.  
Latvijas Organiskās sintēzes institūta vadošais zinātniskais  
līdzstrādnieks,  
Dr. h. chem.  
Izvirzījis LZA Īst. loc. J. Stradiņš
- Medicīna** — 1 vakance
- ZILEVICA Aija, dz. 1940. g.  
Latvijas Medicīnas akadēmijas prorektore mācību  
darbā  
Dr. h. med., profesore  
Izvirzījis LZA Īst. loc. I. Lazovskis
- GRIGALINOVIČS Henriks, dz. 1932. g.  
A. Kirhenšteina Mikrobioloģijas institūts  
Dr. h. med.  
Izvirzījis LZA Īst. loc. R. Kukaine
- Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļa** — 3 vakances
- Valodniecība** — 1 vakance
- KAGAINĒ Elga, dz. 1930. g.  
Latviešu valodas institūta vecākā zinātniskā līdzstrādniece,  
Dr. h. philol.  
Izvirzījis Latvīešu valodas institūta Zinātniskā  
padome
- SKUJIŅA Valentīna, dz. 1937. g.  
Latviešu valodas institūta zinātniskā līdzstrādniece,  
Dr. h. philol.  
Izvirzījis Latvīešu valodas institūta Zinātniskā  
padome
- Literatūrzinātne** — 1 vakance
- KURSĪTE-PAKULE Janīna, dz. 1952. g.  
Literatūras, folkloras un mākslas institūta vadošā  
pētniece,  
Dr. h. philol.  
Izvirzījis Literatūras, folkloras un mākslas insti-  
tūta Zinātniskā padome
- Vēsture** — 1 vakance
- CAUNE Andris, dz. 1937. g.  
Latvijas vēstures institūta profesors,  
Dr. h. hist., profesors  
Izvirzījis Latvīešu vēstures institūta Zinātniskā  
Dome

GODA LOCEKĻI — 7 vakances

- APŠITIS Vaidelotis, dz. 1921. g. — arhitekts  
Izvirzījis RTU Arhitektūras fakultātes Dome
- BAUMANE Biruta, dz. 1922. g. — gleznotāja  
Izvirzījis LZA Īst. loc. E. Silīņš

## J. Kristapsons

## ZINĀTNISKO PĒTĪJUMU PADOMES SKANDINĀVIJAS VALSTĪS

Zinātnisko pētījumu sistēmas optimāla sakārtošana ir problēma, ar ko nopietni nodarbojas jebkura valsts, kas grib gūt maksimālu atdevi no savas zinātnes. Norvēģijā, piemēram, eksistē pat speciāls Zinātnes un augstākās izglītības pētniecības institūts.

Mūsu tuvāko kaimiņu — Skandināvijas valstu — pieredze pētījumu organizācijas jautājumos ir īpaši svarīga tāpēc, ka šo valstu zinātne var kalpot par modeli, uz kuru jātiecas Latvijas valstij, realizējot savu zinātnes politiku. Vai Latvijas zinātne šobrīd var pilnībā pāriet uz šo modeli — tas jau ir cits jautājums.

No LZA darba grupas es saņēmu uzdevumu dot šo īso pārskatu. Jāpasvīt, ka tas balstās tikai uz literatūru.

Saldzinot ar Skandināvijas valstīm, Latvija izceļas ne tikai ar tā saukto 100% grantu sistēmu, bet arī ar savām 14 nozaru padomēm (pretēji 6—7 citās valstīs: skat. tabulu). Visjaunākā sistēma ir Norvēģijā, tāpēc arī nozaru padomju nosaukumi ir tik atšķirīgi no citām valstīm.

Norvēģijā no 1949. līdz 1988. gadam eksistēja īpaša Zinātnes politikas padomdevēja padome, bet no 1992. gada ir noteikts, ka Nacionālā pētījumu padome dod arī padomus Valdībai par pētījumu politiku. Respektīvi, abas galvenās funkcijas (padomi par zinātnes politiku un pētījumu izvērtēšanu un finansēšanu) ir apvienotas vienā padomē. Pašreizējā Norvēģijas pētījumu padome ir atbildīga par Norvēģijas pētniecības kvalitāti, efektivitāti un vajadzību — caur pētījumu un pētniecisko institūciju izvērtēšanu un pasākumiem starptautiskās pētnieciskās kooperācijas palielināšanai. Padome veido arī

nacionālo stratēģiju pētījumu rezultātu novadīšanai līdz izmantotājiem un sabiedrībai. Padomi vada 9 cilvēku valde un ģenerāldirektors, kurus visus nozīmē Valdība. Valde sastāv no zinātniekiem, rūpniekiem un sabiedrības pārstāvjiem. Valde ieceļ 6 nozaru padomju locekļus (5—7 locekļi un 2—3 locekļu vietnieki katrā padomē), kas ir aktīvi zinātnieki un «izmantotāju» pārstāvji. Administrācija, kas sastāv no 320 cilvēkiem, aizņem modernu ofisa celtni Oslo centrā.

Dānijā katrā nozaru padomē ir pa 15 nozīmētiem locekļiem. Nozaru padomju darbību savstarpēji koordinē padomju priekšsēdētāju konference. Visām padomēm ir kopīgs sekretariāts. Padomes, priekšsēdētāju konference un sekretariāts organizatoriski ir viena neatkarīga institūcija — Dānijas Pētnieciskās Padomes. Šī institūcija atrodas Pētījumu un tehnoloģijas ministrijas jurisdikcijā.

Līdzīgas ir pētījumu vadības sistēmas Somijā un Zviedrijā.

Literatūra:

H. Skoie. Science and technology advice to governments — a Norwegian perspective. — Science and Public Policy, 1993, vol. 20, 79—86.

L. Westgaard. National advisory and funding systems for R & D: a Norwegian experiment. — Paper for Conference on Science in an Open Society (Vilnius, 28 April 1994).

L. Ohrstrom. Research. The Swedish Approach. — The Swedish Institute, 1991, 128 lpp.

## PĒTNIETĪBAS NOZARU PADOMES SKANDINĀVIJAS VALSTĪS

	Dānija	Somija	Norvēģija	Zviedrija
Nozaru padomju kopskaits	6	7	6	6
Nozaru padomju nosaukumi				
Lauksaimniecības un veferin.	+			
Lauksaimniecības un meža		+		+
Medicīnas	+	+		+
Dabas zinātņu	+	+		+
Humanitāro zinātņu	+	+		
Sociālo zinātņu	+			+
Humanitāro un sociālo zinātņu				+
Inženierzinātņu	+			
Tehnoloģijas		+		+
Apkārtējās vides zinātņu		+		
Apkārtējā vide un attīstība			+	
Medicīna un veselības aizsardz.			+	
Bioprodukcija un procesi			+	
Rūpniecība un enerģija			+	
Kultūra un sabiedrība			+	
Dabas zinātnes un tehnoloģija			+	

- BĒRZIŅŠ Boriss, dz. 1930. g. — gleznotājs  
Izvirzījis LZA Īst. loc. E. Silīņš
- DZENE Lilijs, dz. 1929. g. — teātra zinātniece,  
kritiķe un rakstniece  
Izvirzījis Latvīešu valodas institūta Zinātniskā  
padome
- KARULIS Konstantīns, dz. 1915. g. — filologs  
Izvirzījis Latvīešu valodas institūta Zinātniskā  
padome
- STRUPULIS Jānis, dz. 1949. g. — skulptors  
Izvirzījis LZA Īst. loc. J. Stradiņš
- VASKS Pēteris, dz. 1964. g. — komponists  
Izvirzījis LZA Īst. loc. J. Stradiņš

ĀRZEMJU LOCEKĻI — 8 vakances

- FOLDĀTS Ernests (Venecuēla), dz. 1925. g. — bioloģs  
Izvirzījis LZA Īst. loc. R. Kondratovičs
- JUODKA Benedikta (Lietuva), dz. 1943. g. — ķīmiķis  
Izvirzījis LZA Īst. loc. J. Stradiņš
- METUZĀLE-KANGERE Baiba (Zviedrija),  
dz. 1942. g. — valodniece  
Izvirzījis LZA Īst. loc. V. Tamužs
- METUZĀLS Jānis (Kanāda), dz. 1921. g. — medicīna,  
zooloģija  
Izvirzījis LZA Īst. loc. J.-O. Erenpreiss, J. Stradiņš
- PAROLEKS Radegats (Čehija), dz. 1920. g. — tulko-  
tājs, valodnieks  
Izvirzījis Literatūras, folkloras un mākslas institūta  
Zinātniskā padome
- PRIEDKALNS Jānis (Austrālija), dz. 1934. g. — me-  
dicīna  
Izvirzījis LZA Īst. loc. M. Līdaka
- SEDOVS Valentīns (Krievija), dz. 1924. g. — arheo-  
loģs  
Izvirzījis Latvīešu vēstures institūta Zinātniskā dome
- SUHONENS Sepo (Somija), dz. 1938. g. — valod-  
nieks  
Izvirzījis Latvīešu valodas institūta Zinātniskā  
padome

## LATVIEŠU VALODAS INSTITŪTS

izsludina konkursu uz šādiem akadēmiskajiem amatiem valodniecībā:

trim profesora vietām, divām vadošo pētnieku vietām un trim pētnieku vietām.

Dokumenti iesniedzami Rīgā, Turgeņeva ielā 19, 909. istabā viena mēneša laikā no konkursa izsludināšanas dienas.

Tālrunis uzziņām 227696.

## INFORMĀCIJA

1994. gada 30. maijā Daugavpils Pedagoģiskās universitātes Promocijas padomes pedagoģijas nozarē mācīšanas metodikas apakšnozarē sēdē zinātnisko darbu kopumu par tēmu «Skolotāju sagatavošana novadpētniecības darba organizēšanai skolā» aizstāvēja

BRUNO JANSONS

un ieguva Dr. paed. ģeogrāfijas mācīšanas metodikā (balsošanas rezultāti: par — 8, pret — nav, nederīgi biļeteni — nav).

Par tēmu «Darbmācības metodikas struktūras pamati skolā» aizstāvēja

PĒTERIS VUCENLAZDĀNS

un ieguva Dr. paed. darbmācības mācīšanas metodikā (balsošanas rezultāti: par — 7, pret — 1, nederīgi biļeteni — nav).

# IEDZĪVOTĀJU DZĪVES LĪMEŅA PAZEMINĀŠANĀS LATVIJĀ

Ražošanas apjomu sašaurināšanās, bezdarba pieaugums un inflācijas procesu norise Latvijā, it sevišķi 1992. un 1993. gadā, novedusi pie iedzīvotāju materiālās labklājības pazemināšanās. Pēc Valsts statistikas komitejas datiem patēriņa cenas (inflācija) 1994. gada martā salīdzinājumā ar 1993. gada decembri palielinājušās par 9,2%, bet gada laikā (salīdzinājumā ar 1993. gada martu) tās pieaugušas par 34,2%. Finanšu ministrijas un Valsts Bankas pārstāvi nepārtraukti uzsvēr, ka inflācija valstī pakāpeniski samazinās, norādot, ka šā gada janvārī inflācija bija 3,8%, februārī — 3,4% un martā — tikai 1,7%. Pie tam, salīdzinot inflācijas līmeni ar mēneša vidējās darba samaksas un vidējās pensijas pieauguma tempiem martā, secina, ka iedzīvotāju pirktspēja palielinājusies, īpaši neuzsverot, ka janvārī un februārī iedzīvotāju pirktspēja būtiski samazinājās. Valsts un pašvaldību uzņēmumos, iestādēs, organizācijās darbinieku mēneša vidējā darba samaksa salīdzinājumā ar iepriekšējo mēnesi janvārī samazinājās par 12,8% un februārī pieauga par 2,6%, tas ir, lēnāk nekā inflācija, un tikai martā tā palielinājās par 9,7%.

Darba samaksa ir ģimeņu galvenie naudas ienēmi. Tos papildina arī ienēmi no sabiedriskajiem fondiem, ienēmi no lauksaimniecības produktu, lopu un putnu pārdošanas un citi ienēmi. Darba samaksa būtiski atšķiras atsevišķās tautas saimniecības nozarēs un dažādās īpašuma formās (valsts, pašvaldību, kooperatīvo organizāciju, privātpašums, ārvalstu juridisko un fizisko personu, jauktais īpašums ar valsts kapitāla līdzdalību u. c.) nodarbinātajiem. Pašreiz Valsts statistikas komiteja precīzāko informāciju par darbinieku skaitu un darba samaksu var iegūt tikai par valsts un pašvaldību uzņēmumos, organizācijās, iestādēs nodarbinātajiem un līdz ar to visā rakstā tiks apskatīta tikai šo darbinieku mēneša vidējā darba samaksa. Šajos uzņēmumos, organizācijās, iestādēs strādā apmēram 50% no visiem nodarbinātajiem.

1994. gada martā mēneša vidējā darba samaksa valstī bija 70,08 latī, uzņēmumos un organizācijās — 80,08 latī, bet budžeta iestādēs nodarbinātajiem tikai 56,26 latī jeb par 23,82 latiem zemāka nekā uzņēmumos un organizācijās strādājošiem. Analizējot darbinieku mēneša vidējo darba samaksu laika posmā no 1993. gada janvāra līdz 1994. gada martam, atklājās šādas likumsakarības:

1. Budžeta iestādēs nodarbināto mēneša vidējā darba samaksa pieaug ievērojami lēnāk nekā valsts uzņēmumos un organizācijās nodarbinātajiem. 1994. gada martā salīdzinājumā ar 1993. gada janvāri mēneša vidējā darba samaksa ir palielinājusies par 30,08 latiem, t. s. budžeta organizācijās nodarbinātajiem tikai par 21,98 latiem, bet uzņēmumos un organizācijās — par 37,23 latiem.

2. Strauji pieaug mēneša vidējās darba samaksas atšķirības atsevišķās tautas saimniecības nozarēs. Zemākā mēneša vidējā darba samaksa ir izglītības, veselības aizsardzības un sociālās aprūpes, citu komunālo, sociālo un individuālo pakalpojumu, bet augstākā — finanšu starpniecības, transporta un sakaru nozarē. 1993. gada jūnijā finanšu starpniecības nozarē mēneša vidējā darba samaksa bija par 42,56 latiem jeb par 97% lielāka nekā izglītības nozarē, bet 1994. gada martā jau par 100,76 latiem jeb par 193%. Lai paaugstinātu tiesības un netiešos nodokļus, valdība parasti atsaucas uz citu valstu pieredzi. Līdz ar to rodas jautājums, kuras valsts pieredze tiek izmantota, pieļaujot, ka vienā nozarē nodarbināto mēneša vidējā darba samaksa ir vairākas reizes lielāka nekā citā ļoti svarīgā tautas saimniecības nozarē. Latvijā visaugstākā darba samaksa ir ūdens transporta apakšnozarē. Šajā nozarē valsts uzņēmumos nodarbināto mēneša vidējā darba samaksa ir 6 līdz 8 reizes lielāka nekā izglītībā, veselības aizsardzībā un sociālās aprūpē. Ierobežotie Valsts budžeta līdzekļi neļauj būtiski paaugstināt darba algus ārstiem, medmāsām, skolotājiem, augstskolu pasniedzējiem un kultūras darbiniekiem. Tātad valsts ekonomikas krīze visvairāk skar Latvijas inteliģenci.

Laika posmā no 1993. gada jūnija līdz 1994. gada martam iepriekš minēto profesiju darbiniekiem mēneša vidējā darba samaksa palielinājās tikai par 7—8 latiem, bet valsts pārvaldes un aizsardzības, obligātās sociālās apdrošināšanas nozarē — par 34,05 latiem, kuru darbinieku mēneša vidējā darba samaksa martā bija 88,98 latī, bet veselības aizsardzības un sociālās aprūpes nozarē tikai 50,16 latī. Līdz ar to jāsecina, ka darba samaksas lielumu ietekmē ne tikai valsts budžeta līdzekļi, bet arī citi faktori. Protams, valsts pārvalde un aizsardzībā, obligātā sociālā apdrošināšanā nodarbināto skaits ir 8 reizes mazāks nekā izglītībā un veselības aizsardzībā nodarbināto skaits, tomēr diez vai bez izglītības un veselīgas tautas mūsu valsts nākotnē varēs ekonomiski uzplaukt.

3. Tautas saimniecībā nodarbināto skaits pakāpeniski samazinās, samazinās nodarbināto pensionāru skaits un pieaug bezdarbnieku skaits. Strauji samazinās valsts uzņēmumos, iestādēs, organizācijās nodarbināto skaits un pieaug uzņēmēj-sabiedrībās un privātuzņēmumos nodarbināto skaits. Pozitīvi ir tas, ka pakāpeniski samazinās valsts uzņēmumos, iestādēs, organizācijās nodarbināto skaits, kuru mēneša darba samaksa ir zemāka par vidējo. 1993. gada jūnijā šādu nodarbināto īpatsvars bija 78%, bet decembrī — 47%. Šiem darbi-

nājiem ir bērni, vecāki un vecvecāki, kas saņem nelielus pabalstus un pensijas.

Valsts bankas un Finanšu ministrijas konsekvēnti realizētās iedzīvotāju naudas ienēmu ierobežošanas politikas rezultātā iedzīvotāju vidējie naudas ienēmi 1992. gada IV ceturksnī noslīdēja jau zem valdības noteiktā krīzes iztikas minimuma preču un pakalpojumu groza vērtības. Strauji palielinājies maznodrošināto iedzīvotāju skaits. Šo iedzīvotāju naudas ienēmi spēj nodrošināt tikai minimālo vajadzību (pārtikas, komunālo u. c. obligāto maksājumu) apmierināšanu. Ja 1990. gadā ienākumus, kas zemāki par pilna iztikas minimuma preču un pakalpojuma groza vērtību, saņēma tikai 18%, 1991. gadā — 35%, tad 1992. gada IV ceturksnī tādu jau bija 83% no visiem iedzīvotājiem.

Uzskatāmu informāciju par iedzīvotāju dzīves līmeņa izmaiņām sniedz viņu izdevumu struktūra. Vispārīgā likumsakarība ir — jo vairāk naudas līdzekļu iedzīvotāji izlieto pārtikas preču un komunālo pakalpojumu apmaksai, jo zemāks ir valsts iedzīvotāju dzīves līmenis.

Pēdējos gados iedzīvotāju patēriņa struktūrā ir notikušas negatīvas izmaiņas. Mājsaimniecību kopējos izdevumos strauji pieauguši izdevumi pārtikai, dzīvoklim un ar to saistītiem maksājumiem, ieskaitot kurināmo, transportam un sakariem. Ja 1992. gada jūnijā mājsaimniecību patēriņa struktūrā uztura produktu īpatsvars bija 48,7%, tad 1993. gada decembrī — jau 49,7%, dzīvokļa īpatsvars attiecīgi bija 5,3% un 14,1% un transporta un sakaru īpatsvars attiecīgi bija 6,4 un 7,2%. Tātad šo triju galveno grupu īpatsvars mājsaimniecību struktūrā ir palielinājies no 60,4% 1992. gada jūnijā līdz 71,0% 1993. gada decembrī. Līdz ar to šīs patēriņa grupas ir galvenās inflācijas līmeņa noteicējas Latvijā. Pie tam ģimenēs ar zemiem ienākumiem šo izdevumu īpatsvars ir ievērojami lielāks nekā ģimenēs ar augstiem ienākumiem. Līdz ar to ģimenes ar zemiem ienākumiem savas vajadzības pēc atpūtas, izglītības, veselības aprūpes, apģērba un apaviem nevar apmierināt vai arī var apmierināt minimāli. Tāpēc uzskatu, ka, salīdzinot mēneša vidējās darba samaksas pieauguma tempus ar inflācijas pieauguma tempiem un izdarot secinājumus par iedzīvotāju pirktspējas palielināšanos, nepieciešams uzsvērt, ka tas neattiecas uz visiem iedzīvotājiem. Ja pirktspēja palielinās, tad tikai nelielai iedzīvotāju grupai, jo zemāk atalgojamiem nodarbinātajiem, pensionāriem, invalīdiem dzīves līmenis pazeminās un pie tam sistemātiski, tāpēc ka cenas īpaši strauji pieaug pirms nepieciešamības precēm un pakalpojumiem. Ģimeņu budžetu pētījumi liecina, ka 1993. gadā iedzīvotāju pirktspēja straujāk pazeminājusies mazturīgajās ģimenēs. Ja visās aptaujātajās ģimenēs pirktspēja salīdzinājuma ar iepriekšējo gadu samazinājusies par 5,6%, tad maznodrošinātajās ģimenēs par 32,7%. Šajās ģimenēs izdevumi pārsniedza ienākumus. Ģimenes ar nesabalansētu budžetu īpatsvars visu apsekoto ģimeņu vidū ir apmēram 50% un līdz ar to jāsecina, ka puse Latvijas iedzīvotāju reāli ir saskārusies ar izdzīvošanas problēmām. Šā gada martā salīdzinājumā ar 1993. gada decembri cenas palielinājās par 9,2%, bet uztura produktiem par 12,6%. 1993. gadā preču un pakalpojumu cenas pieauga par 34,9% (1993. gada decembra cenas salīdzinājumā ar 1992. gada decembra cenām), bet atsevišķām preču grupām cenas pieauga ievērojami straujāk, piemēram, gaļai un gaļas izstrādājumiem par 64,2%, zivīm un zivju produkcijai par 64,3%, dzīvokļu tīrīšanai par 4,4 reizes, medikamentu cenas — 3,4 reizes, pasta un sakaru pakalpojumi — 2,4 reizes, mazgāšanas līdzekļiem cenas palielinājās par 41,8%, sabiedriskajam transportam — par 29,9%. Lai gan 1994. gadā cenu pieaugumam atbilstoši Starptautiskā valūtas fonda prasībām nevajadzētu pārsniegt 0,5% mēnesī, tomēr valdības politika un ekonomiskā situācija ienes savas korekcijas. Vasarā gaidāms kārtējais straujais inflācijas pieaugums, jo ar valdības lēmumu jūnijā pārtikas preču apgrozījuma nodokli paaugstināja no 10% līdz 18%, ar maiju ievērojami paaugstinājusies sakaru pakalpojumu cenas, rudenī tiks paaugstināta apmaksā par apkuri, it sevišķi Rīgā ūft. Līdz ar to daudzās ģimenēs izdevumi pārsniedz ienākumus, tāpēc tiek notērēti naudas uzkrājumi, ja tādi ir, pārdošanas ģimenes vērtīgākās mantas un vērtslīetas, veidojas parādi. Pēc Valsts statistikas komitejas 1300 ģimeņu budžetu respondentu aptaujas datiem 1993. gada oktobrī 49,7% no visām ģimenēm tikko var savilkt galus kopā, 15,5% — sāk notērēt savus ietaupījumus, 14,5% — nonākušas parados. Īpaši grūta situācija ir vientuļajiem pensionāriem, invalīdiem, mātēm, kuras vienas audzina bērņus, un citiem maznodrošinātajiem. Reālā darba samaksa ir atkarīga no darba samaksas, inflācijas līmeņa un to būtiski ietekmē arī tiešie un netiešie nodokļi. Kā zināms, ar š. g. janvāri palielinājās iedzīvotāju ienākumu nodoklis, palielinājās apgrozījuma nodoklis, akcīzes nodoklis u. c. nodokļi. Reālā darba samaksa vienkāršajiem darba veicējiem ir ļoti zema. Tāpēc nepieciešams secināt, ka tālāka stingra ienākumu politika attiecībā tikai uz daļu no iedzīvotājiem var negatīvi ietekmēt demokratizācijas procesu. Padarot lielu daļu no iedzīvotājiem par nabagiem, nemaksājot atbilstoši darba kvalitātei (ārstiem, augstskolu pasniedzējiem, zinātniekiem, skolotājiem ūft.), tiek apdraudēts liberalizācijas process valstī.

Z. Goša, Dr. ekon.

## Disertāciju aizstāvēšana

22. jūlijā pl. 14 Rīgas Aviācijas universitātes auditorijā 4-1 notiks Rīgas Aviācijas universitātes Habilitācijas un promocijas padomes atklātā sēde (apašnozare «Gaisa transporta ekspluatācija»), kurā disertāciju inženierzinātņu habilitētā doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs

VLADIMIRS SAŅŅIKOVS. ✓

Disertācijas tēma: «Sistēmas lidmašīna-pilots — vide-skrejceļš imitācijas modeļu teorija, sintēze, indentifikācija un praktiskā pielietošana».

Disertāciju inženierzinātņu doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs

VIKTORS BIRJUKOVŠ. ✓

Disertācijas tēma: «Lidmašīnu lidojumu ornitoloģiskā nodrošinājuma efektivitātes paaugstināšana».

Ar disertācijām var iepazīties RAU bibliotēkā.

5. septembrī pl. 15 Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūtā (Raiņa bulv. 29, 413. telpā) notiks LU Datorzinātņu nozares habilitācijas un promocijas padomes atklātā sēde, kurā disertāciju «Induktīvā sintēze ar deterministiskām un varbūtiskām stratēģijām» datorzinātņu doktora grāda iegūšanai aizstāvēs LU MIl pētnieka v. i.

JURIS VĪKSNA. ✓

Recenzenti: Dr. h. mat. R. Freivalds, Dr. h. dat. K. Smits (ASV) un Dr. h. mat. I. Sraždiņš.

Ar zinātnisko darbu ciklu var iepazīties LU Zinātniskajā bibliotēkā Kalpaka bulv. 4.

Tālr. uzzinām: 229213, 224363.

8. septembrī pl. 15 Brīvības bulvārī 32, 9. autoditorijā, notiks Vēstures nozares habilitācijas un promocijas padomes sēde, kurā vēstures doktors docents

INESIS FELDMANIS ✓

aizstāvēs zinātnisko publikāciju sēriju «Latvijas ārpolitiskā stratēģija Eiropas starptautiskajā situācijā (20. gs. 30. gadi)» vēstures habilitētā doktora zinātniskā grāda iegūšanai.

Recenzenti: Dr. habil. iur. D. A. Lēbers (VFR), Dr. habil. hist. V. Bērziņš, Dr. habil. hist. A. Varoslavāns.

Ar publikāciju sēriju un to kopsavilkumu var iepazīties LU bibliotēkā Rīgā, Kalpaka bulv. 4.

Š. g. 20. septembrī pl. 14 Visvalža ielā 4a aktu zālē notiks Filoloģijas nozares habilitācijas un promocijas padomes (HP-I) sēde, kurā LZA Latviešu valodas institūta vadošais pētnieks

OJĀRS BUŠS ✓

aizstāvēs darbu kopumu «Latviešu valodas leksikas cilme, vēsture un mūsdienu lietojums» habilitētā filoloģijas doktora grāda iegūšanai.

Recenzenti: Dr. habil. philol. J. Rozenbergs, Dr. habil. philol. A. Veisbergs, Dr. habil. philol. E. Kagaine.

## Atgādinājums LZA koordinātoriem!

LZS informācijas un koordinācijas centrs atgādina, ka 1994. gada biedru naudas (Ls 0,60) iemaksājamas LZS informācijas un koordinācijas centrā Turgeņeva ielā 19, 329. istabā katru dienu no pl. 10 līdz 16. Turpat ir iespējams pagarināt apliecības. Tel. 212706.

Redaktore Zaiga Kipere.

«Zinātnes Vēstnesis».

Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.

Reģistrācijas apliecība nr. 75.

Izdevējs: Latvijas Zinātnieku savienība.

«Science Bulletin» Association of Latvian Scientists.

Redkolēģijas vadītājs akadēmiķis Ēvalds Mugurevičs.

Redkolēģijā: akadēmiķis Mārtiņš Bēķers, akadēmiķis Juris Ekmanis, LZA Goda loceklis Jānis Graudonkis, doc. Elmārs Bēķeris, doc. Zigrīda Goša, Oskars Martinsons.

Redakcija: Rīgā, Turgeņeva ielā 19. Tālr. 212706.

Indekss 77165.

Izspiests a/s «Preses nams» tipogrāfijā,

Rīgā, Balasta dambī 3.

Augstspiede. 1 uzsk. iespaidloksne.

Mefiens 1000 eks.

Pasūtījums Nr. 807.